

**БІБЛІОТЕКА АДВОКАТСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ «ЯР.ВАЛ»
АДВОКАТСЬКЕ БЮРО «АНЖЕЛИ ВАСИЛЕВСЬКОЇ»
КОМІТЕТ З БЕЗПЕКИ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ КТПП**

Адвокатське об'єднання

ЯР.ВАЛ

***Нове законодавство про військовий
облік та мобілізацію в Україні:
основні зміни та кого вони
стосуються***

Методичні рекомендації

Київ – 2024

ЗМІСТ

1. Загальні нормативні положення про військовий облік та обов'язки громадян щодо дотримання його порядку	
1.1. Військовий облік громадян України	3
1.2. Взяття, зняття та виключення з військового обліку	6
1.3. Інформаційно-комунікаційні засоби, пов'язані з військовим обліком	8
1.4. Обов'язки громадян України щодо військового обліку	11
1.5. Взяття на військовий облік осіб віком з 16 до 25 років які перебувають за межами України	17
2. Обов'язки підприємств, установ і організацій щодо військового обліку, мобілізаційної підготовки та мобілізації	
2.1. Новели законодавства щодо ведення військового обліку	19
2.2. Основні положення Порядку № 1487 щодо військового обліку	20
2.3. Основні обов'язки щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації	21
2.4. Новели щодо військово-транспортного обов'язку	22
3. Загальні нормативні положення про мобілізаційну підготовку та мобілізацію	
3.1. Обов'язки громадян щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації	25
3.2. Порядок виклику військовозобов'язаних до ТЦК та СП	25
3.3. Відповідальність військовозобов'язаних за недотримання законодавства щодо військового обліку та мобілізації	30
4. Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації	
4.1. Загальні нормативні положення про відстрочку від призову на військову службу	33
4.2. Організація і порядок бронювання військовозобов'язаних	35
4.3. Догляд за хворими особами як одна із підстав застосування права на відстрочку	38
5. Новий порядок визначення категорій придатності/непридатності до військової служби	40

Загальні нормативні положення про військовий облік та обов'язки громадян щодо дотримання його порядку

1.1. Військовий облік громадян України:

Система військового обліку - сукупність систем військового обліку органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій, які структурно складаються із керівників як організаторів ведення військового обліку, служб персоналу (посадових осіб), які безпосередньо ведуть військовий облік, **об'єктів військового обліку** – призовників, військовозобов'язаних, резервістів та засобів автоматизації процесів ведення військового обліку з використанням необхідних баз даних (реєстрів), визначених цим Законом та іншими законами України (Ст. 1 Закону № 3543-ХІІ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» доповнено абз. 13).

Військовий облік громадян України поділяється на облік:

- **Призовників** – осіб, які взяті на військовий облік;
- **Військовозобов'язаних** – осіб, які перебувають у запасі для комплектування Збройних сил України та інших військових формувань на особливий період;
- **Резервістів** – осіб, які проходять службу у військовому резерві Збройних сил України, інших військових формувань і призначені для їх комплектування у мирний час та в особливий період.

Військовий облік усіх призовників, військовозобов'язаних та резервістів ведеться за місцем їх проживання. (ч. 1 ст. 33 Закону № 2232-ХІІ «Про військовий обов'язок та військову службу»).

Відповідно до обсягу та деталізації військовий облік громадян України поділяється на:

- **Персонально-якісний облік** - передбачає облік відомостей стосовно призовників, військовозобов'язаних та резервістів (персональних та службових даних), які узагальнюються в облікових документах та вносяться до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів (покладається на відповідні районні (місцеві) ТЦК та СП);

➤ **Персонально-первинний облік** - передбачає облік відомостей стосовно призовників, військовозобов'язаних та резервістів за місцем їх проживання (*покладається на виконавчі органи сільських, селищних, міських рад*);

➤ **Персональний облік** - передбачає облік відомостей стосовно призовників, військовозобов'язаних та резервістів за місцем їх роботи або навчання (*покладається на керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і закладів освіти незалежно від підпорядкування і форми власності*).

Військовий облік за призначенням поділяється:

➤ **Загальний** – перебувають на обліку резервісти, а також військовозобов'язані, **які не заброньовані** за центральними та місцевими органами влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і закладами освіти незалежно від підпорядкування і форми власності на період мобілізації та на воєнний час.

➤ **Спеціальний** – перебувають на обліку військовозобов'язані, **заброньовані** за центральними та місцевими органами влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і закладами освіти незалежно від підпорядкування і форми власності на період мобілізації та на воєнний час.

Військовий облік громадян, які перебувають за кордоном.

Було раніше:

➤ Військовий облік громадян України, які постійно проживають за кордоном, не ведеться (ч. 3 ст. 36 Закону «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»).

➤ Передбачався облік громадян, які перебували на тимчасовому консульському обліку та зняття з військового обліку (після особистого прибуття до ТЦК та СП) призовників та **військовозобов'язаних, які виїжджали** за кордон на строк більше трьох місяців. (п. 52 Порядку № 1487 від 30.12.2022).

За новими положеннями:

Особливості ведення військового обліку громадян України, які постійно або тимчасово перебувають за кордоном, визначаються Кабінетом

Міністрів України. (ч. 2 ст. 36 Закону «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»).

Військовий облік громадян України, які постійно або тимчасово перебувають за кордоном, здійснюється районними (міськими) ТЦК та СП, органами СБУ, відповідними підрозділами розвідувальних органів на загальних засадах. (п. 52 Порядку № 1487 від 30.12.2022 - редакція чинна з 18.05.2024).

Призовники, військовозобов'язані та резервісти, які **виїжджають за кордон, не знімаються** (не виключаються) з **військового обліку** у територіальних центрах комплектування та (п. 53 Порядку № 1487 від 30.12.2022 - редакція чинна з 18.05.2024).

Військовий облік жінок.

Жінки, які **придатні до проходження військової служби за станом здоров'я та віком і закінчили заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої або вищої освіти та здобули медичну або фармацевтичну спеціальність, підлягають взяттю на військовий облік** військовозобов'язаних.

Жінки, які **мають спеціальність та/або професію, споріднену з відповідною військово-обліковою спеціальністю, визначеною в переліку, затвердженому Міністерством оборони України, та придатні до проходження військової служби за станом здоров'я та віком, крім зазначених в абзаці першому цієї частини, беруться на військовий облік військовозобов'язаних за їхнім бажанням.** (ч. 11 ст. 1 Закону № 2232-ХІІ «Про військовий обов'язок та військову службу»).

 Жінки, які перебувають на військовому обліку, можуть бути призвані на військову службу чи залучені для виконання робіт із забезпечення оборони держави у воєнний час у добровільному порядку. (ч. 12 ст. 1 Закону № 2232-ХІІ «Про військовий обов'язок та військову службу»).

Взяття жінок на військовий облік, які мають медичну спеціальність та/або професію, споріднену з ВОС.

Жінки, які **мають спеціальність та/або професію, споріднену з відповідною військово-обліковою спеціальністю, визначеною у переліку, затвердженому Міноборони, крім тих, які здобули освіту за медичною або фармацевтичною спеціальністю беруться на військовий облік за їх бажанням** на загальних засадах, визначених цим Порядком. (п. 51 Порядку № 1487 від 30.12.2022).

➤ **ПЕРЕЛІК спеціальностей та/або професій, споріднених з відповідними військово-обліковими спеціальностями, після одержання яких жінки беруться на військовий облік військовозобов'язаних (список 1)**

➤ **ПЕРЕЛІК спеціальностей та/або професій, споріднених з відповідними військово-обліковими спеціальностями (список 2)** (затверджені наказом Міністерства оборони України № 313 від 11 жовтня 2021 року та наказом МОУ від 07 лютого 2022 року № 35).

 Накази містять перелік не лише медичних або фармацевтичних спеціальностей та передбачають обов'язок Головнокомандувачу Збройних Сил України забезпечити взяття жінок на військовий облік згідно з Переліком (список 1) з 01 жовтня 2023 року.

1.2. Взяття, зняття та виключення з військового обліку:

Взяття на військовий облік.

➤ **Призовники.** Громадяни України віком до 25 років, які пройшли медичний огляд, прибули з-за кордону або з інших місцевостей України, набули громадянство України, а також ті, хто закінчив достроково альтернативну службу або відбув покарання, відраховані з ЗВО та не пройшли базову підготовку;

➤ **Військовозобов'язані.** Звільнені з військової служби в запас, особи, які мали спеціальні звання (поліція, прокурори, БЕБ, податкова міліція тощо), прибули з інших місцевостей України або з-за кордону на нове місце проживання, досягли 25-річного віку під час перебування на військовому обліку призовників, які старше 25-ти років і раніше не перебували на військовому обліку, набули громадянство України, а також ті, хто відбув покарання;

➤ **Резервісти.** Зараховані до військового оперативного резерву або уклали контракт про проходження служби у військовому резерві, резервісти, які прибули з інших місцевостей України на нове місце проживання. (ч. 1 ст. 37 Закону № 2232-ХІІ «Про військовий обов'язок та військову службу»)

Зняття з військового обліку.

➤ **Призовники,** які досягли 25 років, призвані на службу, які пройшли базову загальновійськову підготовку або направлені на альтернативну службу, направлені для відбування покарання тощо;

➤ **Військовозобов'язані**, які переїхали в іншу місцевість та стали на облік за новим місцем, призвані чи прийняті на військову службу або навчання у військових навчальних закладах, направлені для відбування покарань, які зараховані до військового оперативного резерву;

➤ **Резервісти**, які переїхали в іншу місцевість та стали на облік за новим місцем, призвані чи прийняті на військову службу або навчання у військових навчальних закладах, прийняті на службу до органів і підрозділів цивільного захисту, досягли граничного віку перебування на службі в резерві. (ч. 5 ст. 37 Закону № 2232-XII «Про військовий обов'язок та військову службу»)

Виключення з військового обліку.

Громадяни України, які:

➤ **померли або визнані в установленому порядку безвісно відсутніми або оголошені померлими;**

➤ **припинили громадянство України;**

➤ **визнані непридатними до військової служби**

➤ **досягли граничного віку перебування в запасі.**

У громадянина, якого виключено з військового обліку у зв'язку із непридатністю або досягненням граничного віку перебування в запасі, **військово-обліковий документ не вилучається** - вносяться дані про виключення із військового обліку. (ч. 6 ст. 37 Закону № 2232-XII «Про військовий обов'язок та військову службу»)

"Виключений" з військового обліку втрачає статус військовозобов'язаного, його не можна призвати під час мобілізації та вручити повістку.

Особа не зобов'язана проходити ВЛК й оновлювати дані.

Поняття "виключений" – має постійний характер;

Особи, які були виключені за старими нормами «граничного віку», - є військовозобов'язаними.

"Знятий" з військового обліку – тимчасовий захід, що не звільняє від статусу військовозобов'язаного.

Знятому з обліку призовнику однаково доведеться оновлювати військово-облікові дані, проходити ВЛК, повідомляти ТЦК про зміну місця проживання тощо.

Взяття на військовий облік, зняття та виключення з військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів у районних (міських) територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки, органах СБУ, підрозділах Служби зовнішньої розвідки здійснюється за їх особистої присутності (крім випадків, визначених у пункті 15, 15-1 цього Порядку). При цьому взяття на військовий облік, зняття або виключення з нього здійснюється за умови наявності паспорта громадянина України та військово-облікових документів, визначених у пункті 20 цього Порядку (п. 81 Порядку № 1487 від 30.12.2022).

1.3. Інформаційно-комунікаційні засоби, пов'язані з військовим обліком:

Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів – основа персонально-якісного обліку.

Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів (далі – Реєстр «Оберіг») - інформаційно-комунікаційна система, призначена для збирання, зберігання, обробки та використання даних про призовників, військовозобов'язаних та резервістів, створена для забезпечення військового обліку громадян України. (ст. 1 Закону № 1951-VIII «Про Єдиний державний Реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів»).

Реєстр «Оберіг» містить відомості:

- **персональні дані** призовників військовозобов'язаних та резервістів (ст. 7 Закону № 1951-VIII);
- **службові дані** призовників військовозобов'язаних та резервістів (ст. 8 Закону № 1951-VIII).

До Реєстру вносяться відомості одержані від призовників, військовозобов'язаних та резервістів або шляхом електронної інформаційної взаємодії з іншими інформаційно-комунікаційними системами, реєстрами (у тому числі публічними), базами (банками) даних, держателями (розпорядниками, адміністраторами) яких є державні органи (ч. 3 ст. 13 Закону № 1951-VIII «Про Єдиний державний Реєстр...»).

У разі якщо відомості вносяться до Реєстру вперше, автоматично формується окремий номер запису в Реєстрі та фіксуються час, дата та відомості про особу, яка здійснила запис (у електронній формі) (ч. 2 ст. 14 Закону № 1951-VIII «Про Єдиний державний Реєстр...»).

Персональні дані призовників, військовозобов'язаних та резервістів

(ст. 7 Закону № 1951-VIII «Про Єдиний державний Реєстр...»)

- Місце проживання та перебування;
- Номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти;
- Відомості про батьків, а також дітей – за згодою;
- Відомості **про сімейний стан** особи та членів її сім'ї (П.І.Б, а також дітей);
- Реквізити паспортів (внутрішнього та закордонного);
- **Відомості про зайнятість** (код ЄДРПОУ та місцезнаходження підприємства, установи, організації, місце роботи, посада, стаж роботи);
- Реєстраційний номер облікової картки платника податків;
- Відомості **про переміщення особи на тимчасово окуповану територію** (дата та напрямок); Відомості **про досвід роботи за спеціальністю**;
- Відомості **про встановлення, зміну групи інвалідності**;
- Відомості **про результати медичних оглядів**, що проводяться з метою визначення придатності;
- Відомості **про притягнення до кримінальної відповідальності (повідомлення про підозру)**;
- Відомості **про притягнення до кримінальної відповідальності на підставі обвинувального вироку**, що набрав законної сили;
- Відомості **про наявність (відсутність) судимості**;
- Реквізити посвідчення водія, тракториста-машиніста; посвідчення/документа, яким підтверджується компетентність експлуатації судном/водним мотоциклом; свідоцтва пілота повітряного судна
- Відомості **про наявність права на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації**.

Електронний кабінет призовника, військовозобов'язаного та резервіста:

Електронний кабінет - це персональний кабінет (захищений відокремлений веб-сервіс), за допомогою якого призовнику, військовозобов'язаному, резервісту, який пройшов електронну

ідентифікацію, надається доступ до інформації про його персональні та службові дані, а також до послуг.

Порядок електронної ідентифікації, перелік відомостей, що відображаються, а також перелік послуг, які надаються через електронний кабінет, визначається Порядком ведення Реєстру, затвердженим Кабінетом Міністрів України, та/або Положенням про Державний вебпортал електронних публічних послуг у сфері національної безпеки і оборони, затвердженим Кабінетом Міністрів України. (ст. 14-1 Закону № 1951-VIII «Про Єдиний державний Реєстр...»)

 Наявна інформація про прийняття 10.05.2024 КМУ Порядку ведення Реєстру - текст відсутній.

 Громадяни, які перебувають на військовому обліку, в добровільному порядку реєструють свій електронний кабінет... (ч. 2 ст. 22 Закону № 3543-XII «Про ... мобілізацію»).

Електронний кабінет центру надання адміністративних послуг.

Електронний кабінет центру надання адміністративних послуг - це персональний кабінет (захищений відокремлений веб-сервіс), призначений для надання таких адміністративних послуг центрами надання адміністративних послуг щодо звернень призовників, військовозобов'язаних та резервістів, а саме:

... оновлення персональних даних призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

Порядок та параметри доступу до електронного кабінету, перелік відомостей, які відображаються в ньому, а також перелік послуг, які надаються через електронний кабінет, визначаються Порядком ведення Реєстру, затвердженим Кабінетом Міністрів України, та/або Положенням про Державний вебпортал електронних публічних послуг у сфері національної безпеки і оборони, затвердженим Кабінетом Міністрів України. (ст. 14-2 Закону № 1951-VIII «Про Єдиний державний Реєстр...»)

Права призовників, військовозобов'язаних та резервістів за Законом №1951-VIII

➤ Отримувати інформацію про своє включення (невключення) до Реєстру та відомості про себе, внесені до Реєстру, в тому числі через електронний кабінет призовника, військовозобов'язаного, резервіста.

➤ Звертатися в порядку, встановленому адміністратором Реєстру (Міністерство оборони України), до відповідного органу ведення Реєстру з мотивованою заявою щодо неправомірного включення (невключення) до

Реєстру запису про себе, виправлення недостовірних відомостей Реєстру. (ч. 1 ст. 9 Закону № 1951-VIII «Про Єдиний державний Реєстр...»)

Надання громадянам України інформації відповідно до статті 9 цього Закону здійснюється згідно з Порядком ведення Реєстру, затвердженим Кабінетом Міністрів України, та/або шляхом електронної інформаційної взаємодії через інформаційні (інформаційно-комунікаційні) системи центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, відповідно до законодавства про електронну інформаційну взаємодію (ч. 4 ст. 14 Закону №1951-VIII).

Отже, на сьогодні, спосіб та порядок звернення - не визначений.

1.4. Обов'язки громадян України щодо військового обліку:

Призовник, військовозобов'язаний та резервіст зобов'язаний подавати до органу ведення Реєстру достовірну інформацію про свої персональні дані, що вносяться до Реєстру (ч. 2 ст. 9 Закону № 1951-VIII).

Обов'язки громадян України щодо військового обліку за Законом № 2232-XII «Про військовий обов'язок та військову службу»

Громадяни, які підлягають взяттю на військовий облік, перебувають на військовому обліку призовників або у запасі Збройних Сил України, чи проходять службу у військовому резерві, зобов'язані:

➤ уточнити протягом 60 днів з дня набрання чинності указом Президента України про оголошення мобілізації, затвердженим Верховною Радою України, свої персональні дані через центр надання адміністративних послуг або через електронний кабінет призовника, військовозобов'язаного, резервіста, або у територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки;

➤ прибувати за викликом ТЦК та СП ... для оформлення військово-облікових документів, взяття на військовий облік, проходження медичного огляду;

➤ проходити медичний огляд згідно з рішеннями комісії з питань взяття на військовий облік, ... або військово-лікарської комісії ... ТЦК та СП;

➤ виконувати правила військового обліку, встановлені законодавством.

➤ проходити підготовку до військової служби, військову службу і виконувати військовий обов'язок у запасі. (п. 10 ст. 1 Закону № 2232-ХІІ «Про військовий обов'язок та військову службу»)

Виконання військового обов'язку в запасі полягає в дотриманні військовозобов'язаними порядку і правил військового обліку ... (п. 8 ст. 2 Закону № 2232-ХІІ «Про військовий обов'язок та військову службу»).

 У період проведення мобілізації (крім цільової) **та/або протягом дії воєнного стану** призовники, військовозобов'язані та резервісти, які залишили або покинули своє місце проживання, зобов'язані в семиденний строк з дати взяття на облік внутрішньо переміщеної особи стати на військовий облік у ТЦК та СП за місцем перебування на обліку внутрішньо переміщеної особи (військовозобов'язані та резервісти Служби безпеки України - у Центральному управлінні або регіональних органах Служби безпеки України, а військовозобов'язані та резервісти розвідувальних органів України - у зазначений строк повідомити про зміну місця проживання відповідному підрозділу розвідувальних органів України). (ч. 4 ст. 37 Закону «Про військовий обов'язок та військову службу»)

Обов'язки громадян України щодо військового обліку за Законом Закону № 3543-ХІІ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»

Інші військовозобов'язані протягом 60 днів з дня набрання чинності указом Президента України про оголошення мобілізації, затвердженим Верховною Радою України, зобов'язані уточнити свої облікові дані через центри надання адміністративних послуг або електронний кабінет призовника, військовозобов'язаного, резервіста, або у територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки за місцем свого перебування або знаходження. (ч. 3 ст. 22 Закону № 3543-ХІІ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»)

 Норми щодо оновлення даних з прив'язкою до указів Президента України про оголошення мобілізації закладені на майбутній період.

Громадяни зобов'язані:

З'являтися за викликом до ТЦК та СП у строк та місце, зазначені в повістці ..., для взяття на військовий облік військовозобов'язаних чи резервістів, визначення їх призначення на особливий період, направлення для проходження медичного огляду. (ч. 1 ст. 22 Закону № 3543-ХІІ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»)

У період проведення мобілізації (крім цільової) громадяни України чоловічої статі віком від 18 до 60 років зобов'язані мати при собі військово-обліковий документ та пред'являти його за вимогою уповноваженого

представника ТЦК та СП, поліцейського, а також представника Державної прикордонної служби України у прикордонній смузі, контрольованому прикордонному районі та на пунктах пропуску через державний кордон України. (ч. 6 ст. 22 Закону № 3543-ХІІ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»)

Обов'язки громадян України щодо військового обліку за Порядком № 1487

Призовники, військовозобов'язані та резервісти в разі зміни адреси їх місця проживання або інших персональних даних зобов'язані особисто в семиденний строк повідомити про такі зміни відповідним органам, де вони перебувають на військовому обліку...

Призовники, військовозобов'язані та резервісти, які не актуалізували інформацію про себе в Єдиному державному реєстрі призовників, військовозобов'язаних та резервістів, особисто у семиденний строк з дня внесення змін до персональних даних прибувають із паспортом громадянина України та військово-обліковими документами до відповідного ... ЦТК та СП, органу СБУ, підрозділу Служби зовнішньої розвідки, ... для взяття їх на військовий облік, зняття з військового обліку або внесення змін до їх облікових даних.

(п. 23 Порядку № 1487 від 30.12.2022)

До запровадження електронної інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром призовників, військовозобов'язаних та резервістів та інформаційно-комунікаційними системами, реєстрами, базами (банками) даних, держателями (розпорядниками, адміністраторами) яких є державні органи, ... призовники, військовозобов'язані та резервісти (за наявності у них дійсних військово-облікових документів) можуть надавати інформацію про зміну своїх облікових даних шляхом подання заяв та відповідних підтвердних документів через центри надання адміністративних послуг, на підставі яких районний (міський) ТЦК та СП ... вносять зміни до відповідних облікових документів та Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

(п. 5-1 Порядку № 1487 від 30.12.2022 чинний з 18.05.2024)

Правила військового обліку ... (Додаток 2 до Порядку № 1487).

Призовники, військовозобов'язані та резервісти повинні:

➤ Перебувати на військовому обліку...за задекларованим (zareєстрованим) місцем проживання - у відповідних ... ТЦК та СП, а разі їх відсутності - у відповідних виконавчих органах сільських, селищних, міських

рад; за місцем роботи (навчання) - ... на підприємствах, в установах, організаціях, закладах освіти,

➤ **прибувати за викликом ТЦК та СП ... для взяття на військовий облік та визначення призначення на особливий період, оформлення військово-облікових документів, проходження медичного огляду..., призову на військову службу або на навчальні (перевірочні) та спеціальні збори;**

➤ **проходити медичний огляд та лікування ... згідно з рішеннями комісій з питань взяття на військовий облік, призовних комісій або ВЛК районних (міських) ТЦК та СП...;**

➤ **проходити підготовку до військової служби, військову службу і виконувати військовий обов'язок у запасі, проходити службу у військовому резерві; особисто в семиденний строк з дня прибуття до нового місця проживання прибувати ... до відповідного районного (міського) ТЦК та СП ... для взяття на військовий облік;**

➤ **особисто повідомляти в семиденний строк органам, в яких вони перебувають на військовому обліку, про зміну персональних даних, зазначених у статті 7 Закону України “Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів”, а також надавати зазначеним органам документи, що підтверджують право на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації з підстав, визначених у статті 23 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”;**

➤ **негайно повідомляти ... про втрату військово-облікового документа;**

➤ **звіряти не рідше одного разу на п'ять років власні персональні дані з обліковими даними районних (міських) ТЦК та СП;**

➤ **подавати щороку до 1 жовтня до районних (міських) ТЦК та СП документи, що підтверджують право громадян на відстрочку від призову на строкову військову службу.**

 У період проведення мобілізації (крім цільової) та/або протягом дії правового режиму воєнного стану обов'язок:

➤ **у разі залишення свого місця проживання стати в семиденний строк з дати взяття на облік внутрішньо переміщеної особи на військовий облік у районному (міському) ТЦК та СП...;**

➤ мати при собі військово-обліковий документ разом з документом, що посвідчує особу, та пред'являти їх за вимогою уповноваженого ...;

➤ уточнити протягом 60 днів з дня набрання чинності указом Президента України про оголошення мобілізації, ..., свої персональні дані через ЦНАП або через електронний кабінет ..., або у районному (міському) ТЦК та СП.

➤ ... які були зняті з військового обліку у зв'язку з вибуттям за межі України на строк більше трьох місяців, зобов'язані протягом 30 днів з дня набрання чинності постановою КМУ від 16 травня 2024 року № 563 (до 15.06.2024 включно) стати на військовий облік шляхом особистого прибуття до районних (міських) ТЦК та СП ... за їх вибором.

Обов'язки за Законом № 3633-IX «Про внесення змін ... щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку»

Прикінцеві положення Закону № 3633-IX визначають обов'язки під час дії Указу Президента України «Про загальну мобілізацію» від 24 лютого 2022 року № 65/2022 (затверджений Законом №2105-IX), яким постановлено оголосити та провести загальну мобілізацію.

Законами № 3684-IX та № 3685-IX від 08.05.2024 затверджено Укази Президента "Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» (від 6 травня 2024 року № 271/2024) та "Про продовження строку проведення загальної мобілізації» (від 6 травня 2024 року № 272/2024) - продовжено воєнний стан та загальну мобілізацію з 14 травня 2024 року строком на 90 днів, тобто до 12.08.2024.

Обов'язок оновити данні за Прикінцевими положеннями Закону № 3633-IX

➤ громадяни України, які перебувають на військовому обліку, зобов'язані протягом 60 днів з дня набрання чинності цим Законом уточнити адресу проживання, номери засобів зв'язку, адреси електронної пошти (за наявності електронної пошти) та інші персональні дані:

➤ у разі перебування на території України - шляхом прибуття самостійно до ТЦК та СП за місцем перебування на військовому обліку чи за своїм місцем проживання, або до центру надання адміністративних послуг, або через електронний кабінет ... (за наявності);

➤ у разі перебування за кордоном - шляхом повідомлення на офіційну електронну адресу або на офіційний номер телефону, які зазначені на офіційному сайті ТЦК та СП за місцем перебування на військовому обліку, або через електронний кабінет ... (за наявності).

Обов'язок стати на облік за Прикінцевими положеннями Закону № 3633-ІХ

➤ Громадяни чоловічої статі, які мають спеціальні звання (класні чини) та проходять службу в органах... – зобов'язані протягом 60 днів з дня набуття чинності Законом стати на військовий облік у ТЦК та СП за місцем проживання;

➤ Звільнені зі служби громадяни чоловічої статі віком від 18 до 60 років, які мають спеціальні звання (класні чини), в тому числі у зв'язку із виходом на пенсію, з органів..., зобов'язані протягом 60 днів з дня набуття чинності Законом стати на військовий облік у ТЦК та СП за місцем проживання.

➤ Громадяни, які були зняті з військового обліку з вибуттям за межі України на строк більше трьох місяців – зобов'язані протягом 30 днів з дати набрання постановою КМУ, що визначає особливості військового обліку громадян, які постійно або тимчасово перебувають за кордоном, стати на військовий облік.

Правила військового обліку... (Додаток 2 до Порядку № 1487).

➤ прямо зазначають, що такою постановою є Постанова КМУ № 560, якою внесено зміни до Порядку № 1487 та яка набула чинності з 18.05.2024, тобто строк постановки на облік - до 15.06.2024 включно;

➤ чітко визначають обов'язок стати на військовий облік шляхом особистого прибуття до районних (міських) ТЦК та СП ... за їх вибором.

Щодо осіб виключених з військового обліку.

Прямого обов'язку з'являтися до ТЦК для оновлення даних не має. Окрім того – за загальним правилом не є військовозобов'язаними. (на практиці – можливо оновити відомості за бажанням)

Необхідно звертати увагу на підставу виключення з військового обліку.

Колізія щодо осіб, виключених у зв'язку із досягненням граничного віку перебування в запасі:

➤ Станом на 25.03.2014

Рядовий склад – 40 років;
Сержантський/старшинський – 45 років;
Офіцерський молодший/старший – 50/55 років.

➤ Станом на 01.04.2014

Рядовий склад, сержантський/старшинський – 50 років;
Офіцерський молодший/старший – 55 років.

➤ Станом на 13.08.2014

Рядовий склад, сержантський/старшинський, офіцерський молодший/старший – 60 років.

У запас Збройних Сил України та інших військових формувань зараховуються громадяни України, які придатні за станом здоров'я до проходження військової служби в мирний або воєнний час і не досягли граничного віку перебування в запасі. Вони перебувають на військовому обліку в відповідних районних (міських) територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки та відповідних органах інших військових формувань. (ст. 27 Закону № 2232-XII «Про військовий обов'язок та військову службу»).

1.5. Взяття на військовий облік осіб віком з 16 до 25 років які перебувають за межами України:

"**Легалізація**" призовників за кордоном згідно Постанови КМУ від 16 серпня 2024 р. № 932 "Про реалізацію експериментального проекту з автоматичної верифікації та перевірки відомостей про призовників, військовозобов'язаних та резервістів".

Через відсутність військово-облікових документів у юнаків при досягненні ними **16 річного віку**, вони позбавлялися можливості отримати чи продовжити закордонний паспорт чи паспорт громадянина України через ДП "Документ" по місцю свого перебування закордоном.

Для отримання "приписного посвідчення" необхідно було їхати в Україну ставати на військовий облік в ТЦК та СП по місцю своєї реєстрації, що створювало певні труднощі та унеможливлення перетину кордону при досягненні **18-ти років**.

З прийняттям вище вказаної Постанови №932 з 16.08.24 юнаки за кордоном, що не перебувають на військовому обліку, можуть звернутися до ДП "Документ" за оформленням паспорту БЕЗ пред'явлення військово-облікового документу.

Органами ДМС персональні дані призовників будуть направлятися до Міністерства оборони України, яке здійснить постановку на військовий облік такого призовника БЕЗ проходження ВЛК лише на підставі отриманих персональних даних.

Але отримати паспорт в ДП "Документ" можна буде за пред'явлення військово-облікового документу (пдф-файл з QR-кодом з "Резерв+", наприклад).

А от чоловіки, після досягнення ними 25-річного віку без дійсного військово-облікового документу (наприклад, якщо не замінили приписне на Тимчасове посвідчення чи військовий квиток) не зможуть оформити паспорт за межами України...

Обов'язки підприємств, установ і організацій щодо військового обліку, мобілізаційної підготовки та мобілізації

2.1. Новели законодавства щодо ведення військового обліку:

Персональний облік - передбачає облік відомостей стосовно призовників, військовозобов'язаних та резервістів за місцем їх роботи або навчання, який покладається на керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і закладів освіти незалежно від підпорядкування і форми власності (ч. 5 ст. 34 Закону № 2232-XII «Про військовий обов'язок та військову службу»).

Підприємства, установи, організації та заклади освіти незалежно від підпорядкування і форми власності зобов'язані на вимогу територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (ч. 1 ст. 38 Закону № 2232-XII «Про військовий обов'язок та військову службу»):

- **сповістити** призовників, військовозобов'язаних та резервістів **про їх виклик** до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки;
- **забезпечити** їх своєчасне **прибуття** за цим викликом;
- **у семиденний строк повідомити** відповідні районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, **про прийняття на роботу** (навчання) та звільнення з роботи (навчання) призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

Органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, заклади освіти **незалежно від підпорядкування і форми власності щороку у строки та в порядку, встановлені Кабінетом Міністрів України, зобов'язані подавати** до відповідних районних (міських) ТЦК та СП **списки громадян України, які підлягають взяттю на військовий облік призовників** (ч. 5 ст. 14 Закону № 2232-XII «Про військовий обов'язок та військову службу»)

Керівники підприємств, установ, організацій та закладів освіти незалежно від підпорядкування та форми власності на вимогу відповідних ТЦК та СП забезпечують своєчасне прибуття військовозобов'язаних та резервістів до визначених пунктів збору (ч. 9 ст. 29 Закону № 2232-XII «Про військовий обов'язок та військову службу»).

Військовий облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів ведеться в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (ч. 5 ст. 33 Закону № 2232-ХІІ «Про військовий обов'язок та військову службу»).

Порядок організації військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів затверджений Постановою КМУ № 1487 від 30.12.2022.

2.2. Основні положення Порядку № 1487 щодо військового обліку:

➤ **Організація військового обліку** в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях покладається на відповідних керівників (п. 8 Порядку);

➤ **Обов'язки щодо ведення військового обліку** покладаються на відповідальну особу, якій встановлюється доплата в розмірі до 50 % посадового окладу, а для державних службовців — в межах економії фонду оплати праці (п.п. 8, 10 Порядку);

➤ **Після призначення відповідального за військовий облік**, підприємства у семиденний строк з дати видання відповідного Наказу (форма визначена в Додатку 1 до Порядку) повідомляють про це відповідним ТЦК та СП (п. 13 Порядку);

➤ **Особи, відповідальні за ведення військового обліку** (крім державних службовців), повинні відповідати кваліфікаційним вимогам, визначеним для інспектора з військового обліку відповідно до національного класифікатора ДК 003:2010 «Класифікатор професій» (п. 11 Порядку);

➤ **Щороку до 1 жовтня визначається потреба в підвищенні кваліфікації працівників**, які ведуть військовий облік. Підвищення кваліфікації проводиться не рідше одного разу на 5 років, здійснюється на договірних засадах закладами освіти (п. 12 Порядку);

➤ **Персональний військовий облік** в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях ведеться за списками персонального військового обліку (додаток 5 до Порядку) (п. 33 Порядку);

➤ **Списки персонального військового обліку складаються окремо за групами**, до списків кожної групи формується справа, у якій зберігаються

копії військово-облікових документів призовників, військовозобов'язаних та резервістів (п. 36 Порядку);

➤ **Інформація про чисельність призовників, військовозобов'язаних та резервістів вноситься до відомості оперативного обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів (додаток 12), яка зберігається разом із списками персонального військового обліку;**

➤ **Щороку до 25 січня (станом на 1 січня) списки персонального військового обліку (додаток 5) підписуються керівником, а також особою, відповідальною за ведення військового обліку (п. 40 Порядку) та разом з відомістю оперативного обліку (додаток 12) реєструються в установленому порядку в службі діловодства.**

Обов'язки щодо оповіщення:

У разі отримання розпоряджень від ТЦК та СП (додаток 13 до Порядку, а щодо призовників – додаток 17 Положення про підготовку і проведення призову № 352 від 21.03.2002) щодо оповіщення призовників, військовозобов'язаних та резервістів про їх виклик ... керівники ... , підприємств, установ та організацій зобов'язані:

➤ **видати наказ (розпорядження) про оповіщення, довести його до відома таких осіб під особистий підпис у частині, що стосується їх прибуття до відповідного ТЦК та СП та надіслати копію наказу (розпорядження) у триденний строк до відповідного ТЦК та СП;**

➤ **вручити призовникам, військовозобов'язаним та резервістам повістки про явку за викликом до ТЦК та СП ... (за наявності);**

➤ **письмово повідомити з наданням витягів з наказів (розпоряджень) відповідним ТЦК та СП про осіб з числа призовників, військовозобов'язаних та резервістів, які тимчасово непрацездатні, перебувають у відпустці або у відрядженні;**

➤ **забезпечити здійснення контролю за результатами оповіщення та прибуттям.**

2.3. Основні обов'язки щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації:

(Ст. 21 Закону № 3543-ХІІ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»)

- **планувати і здійснювати заходи щодо розробки мобілізаційних планів** та підготовки до виконання покладених на них мобілізаційних завдань (замовлень) і **забезпечувати поставку продукції** згідно з укладеними договорами (контрактами) та надавати звіти з цих питань відповідним органам, які є замовниками мобілізаційних завдань (замовлень);
- **утримувати в належному стані техніку, будівлі, споруди та об'єкти інфраструктури, що належать для передачі в разі мобілізації Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, у воєнний час;**
- **надавати під час мобілізації будівлі, споруди, ... інші матеріально-технічні засоби Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, згідно з мобілізаційними планами з наступним відшкодуванням їх вартості;**
- **здійснювати заходи щодо підготовки до розгортання спеціальних формувань, призначених для передачі в разі мобілізації до Збройних Сил України, інших військових формувань, ..., розгортання та передачі їх в особливий період згідно з мобілізаційними планами;**
- **створювати та утримувати мобілізаційні потужності, створювати і зберігати мобілізаційний резерв матеріально-технічних і сировинних ресурсів згідно з мобілізаційними завданнями (замовленнями);**

2.4. Новели щодо військово-транспортного обов'язку:

Військово-транспортний обов'язок встановлюється з метою задоволення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань на особливий період транспортними засобами (у тому числі водними) і технікою (далі - транспортні засоби) і поширюється на центральні та місцеві органи виконавчої влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, **підприємства, установи** і організації, у тому числі на залізниці, порти, пристані, аеропорти, нафтобази, автозаправні станції дорожнього господарства та інші підприємства, установи і організації, які забезпечують експлуатацію транспортних засобів, **а також на громадян - власників транспортних засобів.**

(Ст. 6 Закону № 3543-ХІІ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»)

Порядок виконання військово-транспортного обов'язку, норми безоплатного залучення, вилучення та примусового відчуження транспортних засобів і техніки на період мобілізації та у воєнний час

визначаються Кабінетом Міністрів України. Норми безоплатного залучення, вилучення та примусового відчуження транспортних засобів і техніки визначаються у відсотках за підприємством (установою, організацією) за галузями національної економіки.

 Норми визначаються лише для підприємств, установ та організацій - про громадян не зазначено.

Положення про військово-транспортний обов'язок (затверджено Постановою КМУ від 28 грудня 2000 року № 1921, із змінами) визначає порядок виконання військово-транспортного обов'язку для задоволення потреб Збройних Сил ... на особливий період транспортними засобами і технікою усіх типів і марок вітчизняного та іноземного виробництва, їх повернення під час демобілізації та компенсації шкоди, завданої транспортним засобам і техніці внаслідок їх залучення під час мобілізації.

Міністерство внутрішніх справ України у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, забезпечує подання до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки відомостей про зареєстровані транспортні засоби, які можуть бути призначені для доукомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період.

(ч. 4 Ст. 6 Закону № 3543-XII «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»)

 Раніше зазначена норма передбачала обов'язок повідомлення про ТЗ, які перебували лише у власності підприємств, установ та організацій.

Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, Державна служба морського і внутрішнього водного транспорту та судноплавства України у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, забезпечують подання до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки відомостей про зареєстровані у Державному судновому реєстрі України та Судновій книзі України водні транспортні засоби, які можуть бути призначені для доукомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період.

(ч. 5 Ст. 6 Закону № 3543-XII «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»)

 Зазначені вище норми набирають чинності з 18.12.2024.

Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів визначає порядок і забезпечує надання до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки відомостей про зареєстровані трактори, самохідні шасі, самохідні

сільськогосподарські, дорожньо-будівельні машини, сільськогосподарську техніку, які можуть бути призначені для доукомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період.

(ч. 6 Ст. 6 Закону № 3543-ХІІ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»)

Нова норма з 18.05.2024

З моменту оголошення загальної мобілізації транспортні засоби, які призначені для доукомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період та перебувають на військовому обліку у ТЦК та СП, забороняється:

- **відправляти за межі території України та до інших областей;**
- **передавати права власності на них юридичним особам або громадянам;**
- **передавати в оренду (лізинг);**
- **надавати їх як предмет застави для виконання зобов'язань за договорами про надання кредиту та гарантії перед банківською установою;**
- **вчиняти інші дії, що унеможливають передачу таких транспортних засобів Збройним Силам України та іншим військовим формуванням.**

Відправлення таких транспортних засобів до суміжних областей дозволяється після повідомлення ТЦК та СП про місце перебування транспортних засобів **на строк не більше одного місяця.**

(ч. 7 Ст. 6 Закону № 3543-ХІІ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»)

Вимоги норми не поширюється на ТЗ, передані в оренду (лізинг) або надані в як предмет застави перед банківською установою до моменту опублікування Закону.

Загальні нормативні положення про мобілізаційну підготовку та мобілізацію

3.1. Обов'язки громадян щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації:

➤ З'являтися за викликом до ТЦК та СП у строк та місце, зазначені в повістці для взяття на військовий облік військовозобов'язаних чи резервістів, визначення їх призначення на особливий період, направлення для проходження медичного огляду.

Військовозобов'язані протягом 60 днів з дня набрання чинності указом Президента України про оголошення мобілізації, затвердженим Верховною Радою України, **зобов'язані уточнити свої облікові дані** через центри надання адміністративних послуг або електронний кабінет призовника, військовозобов'язаного, резервіста, або у територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки за місцем свого перебування або знаходження.

➤ Надавати в установленому порядку під час мобілізації будівлі, споруди, транспортні засоби та інше майно, власниками яких вони є, Збройним Силам України з наступним відшкодуванням державою їх вартості в порядку, встановленому законом.

➤ Проходити медичний огляд для визначення придатності до військової служби згідно з рішенням військово-лікарської комісії чи відповідного районного (міського) ТЦК та СП.

Громадяни, які перебувають у запасі і не призвані на військову службу або не залучені до виконання обов'язків щодо мобілізації за посадами, передбаченими штатами воєнного часу, під час мобілізації можуть бути відповідно до закону залучені до виконання робіт, які мають оборонний характер.

Громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність, виконують мобілізаційні завдання (замовлення) згідно з укладеними договорами (контрактами).

3.2. Порядок оповіщення, оформлення та вручення повістки:

За положеннями оновленого законодавства визначено новий термін “ОПОВІЩЕННЯ”.

Оповіщення - доведення сигналів і повідомлень (директив, розпоряджень) до органів військового управління, центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та населення про оголошення мобілізації, виклик громадян до ТЦК та СП, а також вручення (надсилання) повісток громадянам;

Уточнено положення щодо змісту, порядку оформлення та вручення повістки та **введено нову форму документу “ВИМОГА”**

УВАГА ЗМІНИ !!! З 16.08.2024 року затверджено новий бланк Повістки!

Вимоги до змісту та форми повістки (з урахуванням змін ПКМУ №951 від 16.08.2024):

У повістці про виклик зазначаються:

- прізвище, ім'я та по батькові і дата народження громадянина, якому адресована повістка;
- найменування територіального центру комплектування та соціальної підтримки, що видав повістку;
- мета виклику до територіального центру комплектування та соціальної підтримки;
- місце, день і час явки за викликом;
- найменування посади, власне ім'я та прізвище, підпис посадової особи, яка видала повістку, та дата її підписання - для повісток, оформлених на бланку. Такі повістки скріплюються гербовою печаткою;
- прізвище та власне ім'я керівника районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки або його відділу, дата накладення кваліфікованого електронного підпису - для повісток, сформованих за допомогою Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів;
- реєстраційний номер повістки;
- роз'яснення про наслідки неявки і про обов'язок повідомити про причини неявки.

Керівник районного (міського) ТЦК та СП або його відділу накладає на повістку кваліфікований електронний підпис або особисто підписує повістку та скріплює гербовою печаткою.

Під час мобілізації громадяни викликаються з метою:

- **взяття на військовий облік;**
- **проходження медичного огляду для визначення придатності до військової служби;**
- **уточнення своїх персональних даних, даних військово-облікового документа з військово-обліковими даними Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних, резервістів (територіального центру комплектування та соціальної підтримки);**
- **призову на військову службу під час мобілізації та відправлення до місць проходження військової служби.**

Повістки мають право вручати:

- **представники ТЦК та СП — в межах адміністративної території, на яку поширюються їх повноваження;**
- **представники структурних підрозділів районних, міських держадміністрацій (військових адміністрацій) — в межах адміністративної території, на яку поширюються їх повноваження;**
- **представники виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад — в адміністративних межах населених пунктів та територій, на які поширюються їх повноваження;**
- **представники підприємств, установ, організацій — на території підприємств (установ, організацій) та в місцях виконання працівниками робіт (обов'язків);**
- **представники відповідного підрозділу розвідувальних органів, Центрального управління або регіональних органів СБУ (тільки резервістам та військовозобов'язаним, які перебувають в зазначених органах на військовому обліку) — на усій території України.**

Порядок направлення повістки:

Повістка про виклик резервіста або військовозобов'язаного до районного (міського) ТЦК та СП або його відділу **може бути надіслана засобами поштового зв'язку на адресу його місця проживання після завершення 60 днів, відведених законодавством на уточнення своїх облікових даних, у тому числі адреси місця проживання.**

У разі коли резервіст або військовозобов'язаний уточнив свої облікові дані після завершення 60 днів, відведених законодавством на уточнення своїх облікових даних, повістка може надсилатися на адресу місця проживання, зазначену резервістом або військовозобов'язаним під час уточнення облікових даних ([з урахуванням змін ПКМУ №951 від 16.08.2024](#)).

Повістки, сформовані за допомогою Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів (у тому числі роздруковані), та повістки, оформлені на бланку, мають однакову юридичну силу.”.

Порядок вручення повістки:

Представники, уповноважені вручати повістки, здійснюють оповіщення громадян як самотійно, так і у складі груп оповіщення.

Старший групи оповіщення, представник, уповноважений вручати повістки, ТЦК та СП зупиняє (підходить до) громадянина та відрекомендовується, повідомляє про мету зупинки (прибуття) та спілкування.

У період проведення мобілізації (крім цільової) уповноважені представники ТЦК та СП або поліцейські, а також представники Держприкордонслужби мають право вимагати у громадян чоловічої статі віком від 18 до 60 років військово-обліковий документ (військово-обліковий документ в електронній формі) разом з документом, що посвідчує особу.

Під час вручення повістки представники територіального центру комплектування та соціальної підтримки на вимогу громадянина, якому вручається повістка, зобов'язані назвати свої прізвища, ім'я та по батькові, посади, а також пред'явити службові посвідчення.

Вручення повісток резервістам та військовозобов'язаним здійснюється цілодобово за адресою місця проживання або адресою задекларованого/зареєстрованого місця проживання, роботи, навчання, у громадських місцях, громадських будинках та спорудах, місцях масового скупчення людей, територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки, на пунктах пропуску (блок-постах), пунктах пропуску через державний кордон України.

Під час перевірки документів та/або вручення повістки здійснюється фото- і відеофіксація із застосуванням технічних приладів та засобів фото- та відеофіксації представником територіального центру комплектування та соціальної підтримки або поліцейським.

У ході перевірки документів перевіряється приналежність громадян щодо військового обов'язку, звіряються їх персональні дані, дані військово-облікового документа з військово-обліковими даними Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних, резервістів (ТЦК та СП).

У разі встановлення, що громадянин порушує правила військового обліку виявлення розбіжностей військово-облікового документа з військово-обліковими даними Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних, резервістів **старший групи оповіщення** пропонує **прослідувати до районного (міського) ТЦК та СП для взяття на військовий облік, проходження медичного огляду для визначення придатності до військової служби, уточнення своїх персональних даних**, даних військово-облікового документа з військово-обліковими даними Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних, резервістів.

Із зазначеною метою громадянину оформляється та вручається повістка.

У разі відмови від отримання повістки складається акт відмови від отримання повістки, який підписується не менш як двома членами групи оповіщення. Акт відмови від отримання повістки оголошується громадянину **Акт відмови подається керівнику районного (міського) ТЦК та СП для вжиття заходів до притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності, де реєструється.**

У разі відмови від отримання повістки поліцейський, який входить складу групи оповіщення, **проводить адміністративне затримання та доставлення громадянина до районного (міського) ТЦК та СП** на підставі статей 261 і 262 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Належне підтвердження оповіщення про виклик:

➤ **у разі вручення повістки** — особистий підпис про отримання повістки, відеозапис вручення повістки або ознайомлення з її змістом, у тому числі відеозапис доведення акта відмови від отримання повістки (додаток 2), а також відеозапис відмови резервіста або військовозобов'язаного у спілкуванні з особою, уповноваженою вручати повістки;

➤ **у разі надсилання повістки засобами поштового зв'язку:** день отримання такого поштового відправлення особою, що підтверджується інформацією та/або документами від поштового оператора; день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати поштове відправлення чи день проставлення відмітки про відсутність особи за адресою місця проживання особи, повідомленою цією особою ТЦК та СП ... під час уточнення своїх облікових даних; ... за адресою задекларованого/zareєстрованого місця проживання в установленому законом порядку, якщо ця особа не повідомила ТЦК та СП іншої адреси місця проживання.

Поважні причини неприбуття за викликом по повістці:

➤ **перешкода стихійного характеру**, хвороба громадянина, воєнні дії на відповідній території та їх наслідки або інші обставини, які позбавили його можливості особисто прибути у визначені пункт і строк;

➤ **смерть його близького родича** (батьків, дружини (чоловіка), дитини, рідних брата, сестри, діда, баби) або **близького родича його дружини (чоловіка)**.

У разі неприбуття за викликом, громадянин зобов'язаний у найкоротший строк, але не пізніше **трьох діб** від визначених у повістці дати і часу прибуття до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, **повідомити про причини неявки** шляхом безпосереднього звернення до зазначеного у повістці територіального центру комплектування та соціальної підтримки або в будь-який інший спосіб з подальшим його прибуттям у строк, що не перевищує сім календарних днів.

3.3. Відповідальність військовозобов'язаних за недотримання законодавства щодо військового обліку та мобілізації:

Адміністративна відповідальність:

➤ **Стаття 210 КУпАП (Кодексу України про адміністративні правопорушення)**

Порушення правил військового обліку:

Призовники, військовозобов'язані, резервісти:

➤ від 200 до 300 НМДГ (від 3 400 до 5 100 грн);

Повторне протягом року вчинення порушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню:

➤ від 300 до 500 НМДГ (від 5 100 до 8 500 грн).

Вчинення дій в особливий період:

➤ від 1000 до 1500 НМДГ (від 17 000 до 25 500 грн).

Змінено редакцію – «особливий період» виокремлено у 3 частину в особливий період повторність не є кваліфікуючою ознакою

➤ **Стаття 210-1 КУпАП**

Порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію

Громадяни:

- від 300 до 500 НМДГ (від 5 100 до 8 500 грн).

Повторне протягом року вчинення порушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню:

- від 500 до 700 НМДГ (від 8 500 до 11 900 грн).

Вчинення дій в особливий період:

- від 1000 до 1500 НМДГ (від 17 000 до 25 500 грн).

Положення ст.ст. 210, 210-1 КУпАП не застосовуються у разі можливості отримання держателем Реєстру «Оберіг» персональних даних ... шляхом електронної інформаційної взаємодії з іншими інформаційно-комунікаційними системами, реєстрами ...

Змінено порядок притягнення до відповідальності за КУпАП:

- Стаття 258 КУпАП

Випадки, коли протокол про адміністративне правопорушення не складається: у разі вчинення в особливий період адміністративних правопорушень, передбачених статтями 210, 210-1 цього Кодексу, розгляд яких віднесено до компетенції ТЦК та СП, ..., якщо особа не з'явилася без поважних причин або не повідомила причину неприбуття на виклик територіального центру комплектування та соціальної підтримки, ..., будучи належним чином повідомленою про дату, час і місце виклику, та за наявності у територіального центру комплектування та соціальної підтримки, ... підтвердних документів про отримання особою виклику.

- Стаття 38. КУпАП

Строки накладення адміністративного стягнення

Адміністративне стягнення за вчинення в особливий період правопорушень, передбачених статтями 210, 210-1 цього Кодексу, може бути накладено протягом трьох місяців з дня його виявлення, але не пізніше одного року з дня його вчинення.

Заходи впливу щодо громадян, які не виконують обов'язки:

У разі невиконання під час мобілізації громадянином обов'язків, ...та вчинення ним адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 210-1

КУпАП, керівник ТЦК та СП звертається до органів та підрозділів, що входять до системи поліції, щодо здійснення адміністративного затримання та доставлення такого громадянина до ТЦК та СП.

У разі отримання письмової відповіді про неможливість здійснити адміністративне затримання та доставлення ... керівник протягом п'яти днів з дня отримання такої відповіді надсилає такому громадянину в паперовій формі засобами поштового зв'язку рекомендованим листом з повідомленням про вручення на адресу його місцезнаходження, місця проживання чи перебування вимогу про виконання обов'язку (обов'язків) військовозобов'язаним, резервістом).

Кримінальна відповідальність громадян:

➤ Стаття 336 Кримінального кодексу України.

Ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період –

карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

Відповідальність виключно лише у разі отримання в належний спосіб «мобілізаційної» повістки – для призову на військову службу під час мобілізації та відправлення до місць проходження військової служби.

Неявка за іншими видами повісток – підстава лише для притягнення до адміністративної відповідальності (ст.ст. 210, 210-1 КУпАП).

➤ Стаття 337 Кримінального кодексу України.

Ухилення призовника, військовозобов'язаного, резервіста від військового обліку після попередження, зробленого відповідним керівником територіального центру комплектування та соціальної підтримки

карається штрафом від трьохсот до п'ятисот нмдх (від 5 100 до 8 500 грн.) або виправними роботами на строк до одного року.

Ухилення військовозобов'язаного, резервіста від навчальних (спеціальних) зборів –

карається штрафом від п'ятисот до сімсот НМДГ (від 8 500 до 11 900) або виправними роботами на строк до двох років.

Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації

4.1. Загальні нормативні положення про відстрочку від призову на військову службу:

Не підлягають призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язані (ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»):

- Заброньовані за органами влади та перебувають на спеціальному військовому обліку;
- Особи з інвалідністю I, II, III або тимчасово непридатні до служби за станом здоров'я;
- Особи на утриманні яких перебувають троє і більше дітей віком до 18 років, одинокі батьки;
- Усиновлювачі, опікуни сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- Особи, що займаються доглядом за хворими членами сім'ї. Військовозобов'язані 1 ступеню споріднення Сім'ї, де є члени з інвалідністю I, II груп;
- Члени сімей, де є загиблі або пропали безвісти під час антитерористичної операції та інших оборонних заходів, члени сімей загиблих Героїв України з числа Небесної сотні;
- Особи, які навчаються за денною або дуальною формою освіти, наукові та науково-педагогічні працівники;
- Посадовці державних органів, народні депутати, судді, члени уряду, працівники органів військового управління;
- Дипломатичні службовці, державні службовці у сфері кібербезпеки та ІТ (апарату ВРУ, КМУ, ОПУ);
- Інші особи, визначені законом;
- Заброньовані мають перебувати не спеціальному військовому обліку;
- У осіб з трьома і більше дітей відсутня заборгованість з сплати аліментів;

➤ Особи які самостійно виховують дитину до 18 років - , якщо другий з батьків такої дитини (дітей) помер, позбавлений батьківських прав, визнаний зниклим безвісти або безвісно відсутнім, оголошений померлим, відбуває покарання у місцях позбавлення волі, а також коли якщо батьківство, материнство не встановлене;

➤ Відстрочку мають керівники міністерств та їх заступники, керівники державних органів, органів державного управління, юрисдикція яких поширюється на всю територію України;

➤ Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;

➤ Голова та інші члени Рахункової палати;

➤ судді, судді Конституційного Суду України, члени Вищої ради правосуддя, члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівник служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступник, дисциплінарні інспектори Вищої ради правосуддя;

➤ дипломатичні службовці

➤ Студенти які здобувають рівень освіти, що є вищим за раніше здобутий рівень освіти у послідовності, визначеній частиною другою статті 10 Закону України "Про освіту".

➤ інші військовозобов'язані або окремі категорії громадян у передбачених законом випадках.

Надання відстрочки:

Перевірка підстав щодо надання військовозобов'язаним відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації та її **оформлення здійснюється ТЦК СП.**

Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації **може оформлюватися за допомогою Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів** на підставі даних, отриманих з інших державних реєстрів або баз даних, які підтверджують, що військовозобов'язаний має право на одну з вищезазначених відстрочок. **Порядок оформлення відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації за допомогою цього реєстру визначається Кабінетом Міністрів України.**

Порядок надання відстрочки:

Механізм та необхідний перелік документів визначений постановою КМУ від 16 травня 2024 року № 560 «Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період».

Надання відстрочки від призову здійснюється комісією при ТЦК яку очолює керівник ТЦК та до якої входять представники апарату, структурних підрозділів (освіти та науки, охорони здоров'я, соціального захисту населення, служби у справах дітей, центру надання адміністративних послуг) районної, міської держадміністрації (військової адміністрації).

4.2. Організація і порядок бронювання військовозобов'язаних:

Порядок бронювання військовозобов'язаних під час воєнного стану затверджено Постановою КМУ від 27 січня 2023 року № 76 «Деякі питання реалізації положень Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час».

Юридичні особи, працівники яких підлягають бронюванню:

- в органах державної влади, інших державних органах, органах місцевого самоврядування;
- на підприємствах, в установах та організаціях, які є критично важливими для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань в особливий період;
- на підприємствах, в установах та організаціях, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період;
- у спеціалізованих установах ООН, міжнародних судових органах, міжнародних та неурядових організаціях та установах, членом, учасником або спостерігачем у яких є Україна, відповідно до укладених міжнародних договорів України.

Строк на який діє відстрочка:

У рішенні Мінекономіки зазначається строк дії відстрочки, який не може перевищувати:

➤ **строку проведення мобілізації**, - для військовозобов'язаних, в органах державної влади, інших державних органах, органах місцевого самоврядування;

➤ **строку дії контракту (договору)** на поставку товарів, виконання робіт і надання послуг, необхідних для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань, - на підприємствах, в установах та організаціях, які є критично важливими для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань в особливий період;

➤ **12 місяців**, - для військовозобов'язаних, на підприємствах, в установах та організаціях, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період;

➤ **строк договору (контракту)** або строку, на який їх обрано (призначено), - для військовозобов'язаних, у спеціалізованих установах ООН, міжнародних судових органах, міжнародних та неурядових організаціях та установах, членом, учасником або спостерігачем у яких є Україна, відповідно до укладених міжнародних договорів України.

УВАГА ЗМІНИ !!!

Відповідно до Постанови КМУ від 5 червня 2024 року № 650 «Деякі питання бронювання військовозобов'язаних під час воєнного стану»:

➤ **бронювання** військовозобов'язаних за списками військовозобов'язаних, які пропонуються до бронювання на період мобілізації та на воєнний час, що подані після набрання чинності постановою Кабінету Міністрів України від 8 травня 2024 р. № 520 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 27 січня 2023 р. № 76” (Офіційний вісник України, 2024 р., № 45, ст. 2783), здійснюється **Міністерством оборони та Міністерством економіки**;

➤ відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, які були надані військовозобов'язаним рішеннями Міністерства економіки до набрання чинності цієї постановою, є чинними протягом строку, на який вони надані.

Вказаний порядок дозволить здійснювати бронювання співробітників автоматично засобами Порталу Дія який взаємодіє з Реєстром військовозобов'язаних засобами системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів “Трембіта”.

Порядок бронювання:

Бронювання військовозобов'язаних, здійснюється згідно з рішенням Мінекономіки погодженими Міноборони

Заброньованим військовозобов'язаним надається відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації (далі - відстрочка).

Не підлягають бронюванню військовозобов'язані, які згідно із законом не підлягають призову на військову службу під час мобілізації.

Бронюванню підлягають всі військовозобов'язані:

- **кінцеві бенефіціарні власники** таких підприємств, які не є їх працівниками;
- **члени наглядових рад** суб'єктів господарювання, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави і вартість активів яких за даними останньої фінансової звітності або річний розмір чистого доходу яких перевищує 200 млн. гривень, а також особливо важливих для економіки підприємств, вартість активів яких за даними останньої фінансової звітності перевищує 2 млрд. гривень або річний розмір чистого доходу яких перевищує 1,5 млрд. гривень;
- **які займають посади протезистів-ортезистів, техніків-протезистів-ортезистів, інженерів-технологів-протезистів, інженерів-протезистів, механіків протезно-ортопедичних виробів,** за умови виконання ними не менш як 50 відсотків норми робочого часу протягом останніх трьох місяців, що передують даті подання списку, з відповідним обґрунтуванням.

Відповідно до п.68 постанови КМУ №560 від Процедура надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації у зв'язку з бронюванням та відстрочки, передбаченої підпунктами 16-23 пункту 1 додатка 5, не передбачає направлення на військово-лікарську комісію для проходження медичного огляду.

Алгоритм бронювання на порталі ДІА наступний:

- Міністерства, ОВА вносять до Єдиного переліку установ (органів влади, підприємств, організацій) підприємства, установи та організації які, відповідно до законодавства, мають право бронювати працівників.
- Керівник підприємства, подає на порталі ДІА списки на бронювання та засвідчує заяву електронним підписом.
- Система автоматично перевіряє, чи людина працевлаштована офіційно і чи є її дані в реєстрі Оберіг.
- Система самостійно перевіряє кількість військовозобов'язаних на підприємства та кількість заброньованих.

- Дія протягом доби надсилає сповіщення керівнику про результат розгляду.

В разі позитивного рішення система автоматично переводить військовозобов'язаного на спеціальний військовий облік на строк дії бронювання. З цього моменту він вважається заброньованим, а інформація про бронювання з'являється в застосунку Резерв+.

Згодом витяг про бронювання можна буде завантажити на порталі Дія й за потреби роздрукувати.

Через ДІЮ, можливо буде забронювати, в тому числі, військовозобов'язаних які мають дефіцитні ВОС.

4.3. Догляд за хворими особами як одна із підстав застосування права на відстрочку:

Не підлягають призову на військову службу під час мобілізації **військовозобов'язані, які здійснюють догляд (постійний догляд).**

Встановлення постійного догляду та отримання права на відстрочку відбувається в порядку, передбаченому **пунктом 61 Постанови КМУ № 560 від 16 травня 2024 року «Порядок проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період».**

Розгляд питання про відстрочку відбувається на підставі **звернення до ТЦК** за місцем свого перебування на військовому обліку **із заявою** у паперовій або електронній формі, зокрема, у разі технічної реалізації засобами електронного кабінету призовника, військовозобов'язаного, резервіста, до якої **додаються документи** зазначені у **Додатку 5 Постанови КМУ № 560**, відповідно до визначених *пунктів 9, 13, 14 частини 1 статті 23 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”*.

Акт про встановлення факту здійснення особою догляду (постійного догляду) є одним із документів, якій міститься в переліку документів, що повинні надаватись військовозобов'язаними до територіального центру комплектування та соціальної підтримки для отримання відстрочки.

Відповідно до *п. 61 Постанови КМУ № 560 (в редакції 16.08.2024)* військовозобов'язані звертаються за встановленням факту здійснення постійного догляду із заявою у довільній формі на ім'я керівника виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її утворення) ради, районної у м. Києві військової адміністрації за адресою задекларованого/зареєстрованого місця проживання особи, **зазначеної у пунктах 9 і 14 частини**

першої статті 23 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”, за якою здійснюється догляд.

Комісія із встановлення факту здійснення особою постійного догляду здійснює розгляд заяви протягом десяти календарних днів з дати її подання та складає акт про встановлення факту здійснення особою догляду (постійного догляду), що має відповідати акту у Додатку 8 Постанови КМУ № 560.

На тепер, для ТЦК встановлені певні повноваження щодо перевірки: перебування військовозобов’язаного на військовому обліку, родинних зв’язків, наявності інших зареєстрованих/задекларованих осіб за адресою місця проживання або адресою задекларованого/зареєстрованого місця проживання особи, яка потребує догляду, з використанням відомостей Державного електронного реєстру військовозобов’язаних України, Державного реєстру актів цивільного стану громадян та Єдиного державного демографічного реєстру, інших інформаційних систем, реєстрів та баз даних, у тому числі шляхом інформаційного обміну.

Новий порядок визначення категорій придатності/непридатності до військової служби

Скасовано статус «обмежено придатний»

4 травня 2024 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист № 3621-XI від 21.03.2024, яким, серед іншого, внесені зміни до Закону України № 2232-XII «Про військовий обов'язок і військову службу», які, у тому числі, скасовують статус "обмежено придатний".

Громадяни, визнані раніше обмежено придатними, з метою визначення придатності, мають пройти повторний медичний огляд протягом 9 місяців з дня набрання чинності цим Законом – до 04 лютого 2025 року.

Алгоритм самостійного визначення ступеню придатності до військової служби

➤ Відкриваємо Додаток 1 до Постанови – Розклад хвороб, станів та фізичних вад, що визначають ступінь придатності до військової служби та знаходимо встановлений медичних діагноз;

➤ Відкриваємо Додаток 2 (Пояснення щодо застосування статей Розкладу хвороб, станів та фізичних вад, що визначають ступінь придатності до військової служби) та знаходимо статтю та її певний пункт, яким відповідає встановлений діагноз;

➤ Повертаємось до Додатку 1 – дивимось висновок щодо стану придатності;

➤ Відкриваємо Додаток 3 - Таблицю додаткових вимог до стану здоров'я та визначаємо, чи є додаткові ознаки непридатності до певного виду служби.

Особливості проведення військово-лікарських комісій:

Строки проведення медичних оглядів, ..., визначаються з урахуванням необхідності отримання повної та об'єктивної інформації про стан здоров'я людини, **та не можуть становити більше 14 днів.** (доповнено п. 2.8.6 глави 2 розділу I Положення № 402)

Кількість оглянутих ВЛК за робочий день не повинна перевищувати 50 чоловік.

Перед оглядом військовозобов'язаних їм проводиться загальний аналізи крові, сечі, серологічний аналіз крові на: антитіла до вірусу

імунодефіциту людини (ВІЛ), поверхневий антиген до вірусу гепатиту «В» (HbsAg), загальні антитіла до вірусу гепатиту «С» (anti-HCV), реакція мікропреципітації з кардіоліпіновим антигеном або загальні антитіла до блідої трепонеми (RW); **визначається група крові та резус-належність, проводяться рентгенологічне обстеження органів грудної клітки, ЕКГ.**

Особам старшим 40 років обов'язково проводиться вимір внутрішньоочного тиску, дослідження крові на цукор. Інші дослідження проводяться за показаннями.

Постанова ВЛК ТЦК та СП про ступінь придатності прийнята в облікових цілях в мирний час, дійсна протягом п'яти років з дня закінчення медичного огляду.

Постанова ВЛК за призовом під час мобілізації, на особливий період дійсна протягом одного року з дня закінчення медичного огляду.

Категорії придатних/непридатних осіб до військової служби:
(Пункт 20.3 глави 20 розділу II Положення № 402 та додаток 1)

- придатні;
- непридатні до військової служби з виключенням з військового обліку;
- непридатні до військової служби з переоглядом (через 6 місяців або 6–12 місяців);
- тимчасово непридатні (потребують лікування або лікування та відпустки, звільнення від виконання службових обов'язків;
- придатні до служби у військових частинах забезпечення, ТЦК та СП, ВВНЗ, навчальних центрах, закладах (установах), медичних підрозділах, підрозділах логістики, зв'язку, оперативного забезпечення, охорони.

Особливості порядку проведення МСЕК

Постановою Кабінету міністрів України від 03.05.2024 №501 **внесені зміни до Положення про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності**, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 р. № 1317.

Тепер, для проходження медико-соціальної експертизи (МСЕК) особою, що звертається для встановлення інвалідності, серед іншого, **подаються для чоловіків віком 18-60 років військовий квиток (тимчасове посвідчення військовозобов'язаного)** чи посвідчення про приписку до призовної дільниці або довідка ТЦК та СП про перебування на військовому обліку. (п. 13 Положення № 1317).